



Schooldocument Burgerschap

Dr. J.A. Gerth van Wijkschool

Periode 2025-2028



Hoofdstuk 1. Opbouw om te komen tot de concrete invulling van de conceptkerndoelen burgerschap voor onze school.

Paragraaf 1. Inleiding

Ons beleid op burgerschap is tot stand gekomen door het formuleren van antwoorden op de vragen: Welke behoeften hebben kinderen en ouders in onze wijk? Welke ontwikkelen zien we in de samenleving? Wat vraagt dit van ons? Wat vraagt dit van ons burgerschapsonderwijs? Hoe kunnen wij een oefenplaats zijn voor onze kinderen? De antwoorden op deze vragen vormen de basis voor dit plan.

Paragraaf 2. De wettelijke opdracht voor burgerschapsonderwijs

Burgerschapsonderwijs wordt van betekenis als het is afgestemd op wat er in de leefwereld van de leerlingen speelt, bij wat leerlingen nodig hebben en wat past bij de context van de school.

Artikel 8, derde lid en lid 3a, van de Wet op het primair onderwijs is per 1 augustus 2021 (Geldend vanaf 01-08-24. Toekomstige wijzigingen op 01-08-25):

3. Het onderwijs bevordert actief burgerschap en sociale cohesie op doelgerichte en samenhangende wijze, waarbij het onderwijs zich in ieder geval herkenbaar richt op:

- a) Het bijbrengen van respect voor en kennis van de basiswaarden van de democratische rechtsstaat, zoals verankerd in de Grondwet, en de universeel geldende fundamentele rechten en vrijheden van de mens, en het handelen naar deze basiswaarden op school;
- b) het ontwikkelen van de sociale en maatschappelijke competenties die de leerling in staat stellen deel uit te maken van en bij te dragen aan de pluriforme democratische Nederlandse samenleving; en
- c) het bijbrengen van kennis over en respect voor verschillen in godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, afkomst, geslacht, handicap of seksuele gerichtheid alsmede de waarde dat gelijke gevallen gelijk behandeld worden.

3a. Het bevoegd gezag draagt zorg voor een schoolcultuur die in overeenstemming is met de waarden, bedoeld in het derde lid, onderdeel a, creëert een omgeving waarin leerlingen worden gestimuleerd actief te oefenen met de omgang met en het handelen naar deze waarden en draagt voorts zorg voor een omgeving waarin leerlingen en personeel zich veilig en geaccepteerd weten, ongeacht de in het derde lid, onder c, genoemde verschillen.

Paragraaf 3. De populatie van de school en de schoolomgeving

Onze school is een christelijke basisschool gelegen in de gemeente Den Haag. Wij bieden kwalitatief goed onderwijs aan onze leerlingen. Naast een sterke basis op rekenen, taal en lezen vinden we het belangrijk om kinderen ook kennis en vaardigheden aan te leren die van pas komen in de maatschappij van nu en in de toekomst. Goed burgerschapsonderwijs, eigenaarschap van onze leerlingen, digitale geletterdheid, creativiteit en beweging zijn daar belangrijke onderdelen van.

Vanuit de NCO-rapportage krijgen we jaarlijks inzicht in de leerlingpopulatie bij ons op school. Hier komt het volgende uit naar voren:

- 60% van onze leerlingen heeft een migratieachtergrond.
- 40% van onze leerlingen heeft ouders met een laag inkomen.
- 31% van onze leerlingen is afkomstig uit een eenoudergezin.

Er zijn verschillende concrete risico's voor onze leerlingen als gevolg van de sociaaleconomische en maatschappelijke omstandigheden.

Risico's voor onze leerlingen:

1. Kansenongelijkheid in onderwijs

Leerlingen uit gezinnen met een laag inkomen of een migratieachtergrond hebben vaak minder toegang tot extra leermiddelen (zoals boeken, bijles of educatieve uitstapjes).

Ouders kunnen minder ondersteuning bieden bij huiswerk vanwege taalbarrières of beperkte tijd.

2. Taalachterstand en minder leesvaardigheid

Kinderen met een andere thuistaal kunnen moeite hebben met de Nederlandse taal, wat invloed heeft op begrijpend lezen en andere schoolvakken.

3. Beperkte digitale vaardigheden en toegang tot technologie

Niet alle gezinnen hebben voldoende toegang tot computers en internet, wat digitale geletterdheid kan belemmeren.

4. Sociale uitsluiting en verminderde sociale mobiliteit

Kinderen uit eenoudergezinnen of gezinnen met een laag inkomen kunnen minder vaak deelnemen aan buitenschoolse activiteiten, wat invloed heeft op hun sociale vaardigheden en netwerken.

5. Invloed van polarisatie in de buurt

Kinderen kunnen blootgesteld worden aan negatieve maatschappelijke spanningen, wat hun kijk op de samenleving beïnvloedt en segregatie kan versterken.

6. Minder focus en emotionele uitdagingen

Armoede en onstabiele thuissituaties kunnen stress veroorzaken, wat invloed heeft op de concentratie en leerprestaties van kinderen.



Deze risico's vragen van ons gerichte interventies om deze risico's te beperken en de kans voor alle leerlingen te vergroten.

1. Versterkt taalonderwijs

- Extra focus op woordenschat, begrijpend lezen en spreken.
- Samenwerkingen met bibliotheken om lezen te stimuleren.
- Ouders betrekken bij taalontwikkeling door bijvoorbeeld taalprogramma's voor ouders en ouders in te lichten over het taal/leesonderwijs bij ons op school.

2. Differentiatie en extra ondersteuning

- Extra ondersteuning voor leerlingen die thuis minder begeleiding krijgen.
- Inzet van onderwijsassistenten of tutoringprogramma's.

3. Sterke focus op digitale geletterdheid

- Wekelijks lessen in kritisch omgaan met (online) informatie en ICT-vaardigheden.
- Toegang bieden tot technologie, bijvoorbeeld door het beschikbaar stellen van laptops/tablets voor thuisgebruik.

4. Lessen over sociale cohesie

- Lessen over respect, diversiteit en maatschappelijke betrokkenheid van Kwink
- Samenwerkingsprojecten met andere scholen en organisaties om polarisatie te verminderen.

5. Gezonde en veilige schoolomgeving

- Extra aandacht voor mentale gezondheid en welbevinden, bijvoorbeeld door sociale vaardigheidstrainingen.
- Beweging en sport stimuleren om stress te verminderen en groepsbinding te versterken.

6. Ouderbetrokkenheid versterken

- Laagdrempelige ouderavonden, ouderbijeenkomsten (oudercafé, georganiseerd door onze brugfunctionaris) of vertaalondersteuning om ouders meer bij de school te betrekken.
- Workshops voor ouders over hoe zij hun kinderen thuis kunnen ondersteunen.

Door deze aanpassingen kan onze school bijdragen aan gelijke kansen en aan een inclusieve leeromgeving voor onze leerlingen.

Wij zien het dan ook als onze taak om onze kinderen te voorzien van goed burgerschapsonderwijs, enerzijds in de vorm van kennisoverdracht en anderzijds in de vorm van het zijn van een oefenplaats. Goede communicatie met ouders zien wij als een onderdeel hiervan.

Paragraaf 4. Schoolklimaat

Een actieve en uitdagende basisschool waar het kind centraal staat, dat is de Dr. J.A. Gerth van Wijk school. Wij zijn een christelijke open school die veel waarde hecht aan oprechte ontmoeting tussen ouders, leerlingen en het team. Betrokken zijn, elkaar respecteren en positief nieuwsgierig zijn naar elkaars meningen en visies staat bij ons hoog in het vaandel. Door duidelijke afspraken te maken en structuur en rust, bieden wij onze leerlingen een veilige (leer-)omgeving zodat zij zich optimaal kunnen ontwikkelen.



Schooldocument burgerschap, Dr. J.A. Gerth van Wijk school

De Dr. J.A. Gerth van Wijk school is onderdeel van Kindcentrum Kosmos. We bieden basisonderwijs aan zo'n 400 leerlingen in 17 groepen. De Dr. J.A. Gerth van Wijk school is onderdeel van SCOH, Stichting Christelijk Onderwijs Haaglanden. Meer informatie over SCOH kunt u [hier](#) vinden.

Iedereen is bij ons van harte welkom. De Dr. J.A. Gerth van Wijk school is een christelijke basisschool die openstaat voor iedereen die zich thuis voelt bij onze manier van leven en werken. Wij bieden ruimte voor ieder individu, er is respect voor ieders inbreng. Wij kiezen bewust voor betrokkenheid bij elkaar en bij de wereld waarin we leven. Dit komt tot zijn recht in de omgang met elkaar, de keuzes van leermiddelen en de fijne sfeer die heerst op onze mooie school.

Wij staan open voor alle leerlingen ongeacht cultuur en geloof. Wat wij belangrijk vinden is het ontmoeten van elkaar, betrokken zijn bij elkaar en respect hebben voor elkaars mening en visie. Vanuit deze gedachte hebben wij verbinding met onze leerlingen en hun ouders. Wij bieden een veilige (leer)omgeving, zodat de leerlingen zich optimaal kunnen ontwikkelen. Hierbij is de onderwijsbehoefte van de leerling ons uitgangspunt: wij bieden Onderwijs Op Maat. Samen met ouders en andere organisaties, bouwen we aan een omgeving waar kinderen het beste uit zichzelf kunnen halen zodat ze zich optimaal kunnen ontplooien. Ze ontwikkelen vertrouwen in zichzelf, in de ander en in de toekomst.

Onze samenleving verandert voortdurend. Wij bieden onderwijs om de leerlingen voor te bereiden op hun plek in de samenleving. Niet alleen kennis en vaardigheden, ook de sociaal-emotionele en morele ontwikkeling horen daarbij. Wij stimuleren de leerlingen om samen te werken. Om dit te bereiken, bieden wij iedere leerling:

- Veiligheid en geborgenheid, zodat hij of zij zich thuis voelt op school
- Geloof en plezier in eigen kunnen
- Waardering en acceptatie
- We stimuleren onze leerlingen om samen te werken

Paragraaf 5. Missie en visie van onze school op burgerschap

Onze visie op burgerschap is gericht op het vormen van betrokken, zelfbewuste en verantwoordelijke burgers. Binnen onze school streven we naar een leeromgeving waarin leerlingen de kans krijgen om actief bij te dragen aan de samenleving, met respect voor diversiteit en oog voor sociale rechtvaardigheid. Hieronder werken we de kernwaarden uit binnen de thema's van burgerschap.

De idealen van de Dr. J.A. Gerth van Wijk school op het gebied van burgerschap zijn gericht op het bieden van gelijke kansen, het versterken van sociale cohesie en het voorbereiden van kinderen op een actieve en betrokken rol in de samenleving. Dit vereist een schoolcultuur die inclusiviteit, veiligheid en empowerment centraal stelt.

Schooldocument burgerschap, Dr. J.A. Gerth van Wijk school

Wij zetten ons iedere dag voor de volle 100% in voor het verkleinen van onderwijs- en maatschappelijke achterstanden door kinderen vaardigheden en kennis mee te geven waarmee ze hun potentieel kunnen benutten. Wij leren kinderen hoe ze respectvol kunnen omgaan met diversiteit en samen kunnen werken, ongeacht verschillen in achtergrond, religie of cultuur.

Kinderen maken we bewust van hun eigen kracht, stem en verantwoordelijkheid in hun gemeenschap en de samenleving als geheel. Zij leren participeren in besluitvormingsprocessen en het ontwikkelen van kritisch denkvermogen, zodat ze bewuste keuzes kunnen maken en een bijdrage kunnen leveren aan de maatschappij.

Onze visie en missie en de behoeften van onze leerlingpopulatie vormen het uitgangspunt voor ons burgerschapsaanbod.

De gewenste schoolcultuur:

Wij streven ernaar een cultuur te bewerkstelligen waarin kinderen zich veilig voelen om zichzelf te zijn, vragen te stellen en actief deel te nemen. Dit vereist zowel fysieke als emotionele veiligheid. Wij willen een school zijn waar alle leerlingen, ongeacht hun achtergrond, welkom zijn en gelijke kansen krijgen om te leren en zich te ontwikkelen. Bij ons werken zowel leerlingen als leraren samen in een gemeenschap waar iedereen wordt gehoord en waar ieders mening ertoe doet. Leraren en medewerkers fungeren hierin als rolmodellen en stellen hoge, maar haalbare verwachtingen voor alle leerlingen, met ondersteuning op maat waar nodig.

De school besteedt aandacht aan diversiteit en benut dit als een kracht. Leraren en leerlingen leren omgaan met verschillende perspectieven en culturele achtergronden. Dit doen wij door het schooljaar heen en zit verweven in ons curriculum. Wij bieden lessen en activiteiten die aansluiten bij de leefwereld van de kinderen, zoals buurtprojecten, debatten of samenwerkingsopdrachten gericht op maatschappelijke vraagstukken. Het actief betrekken van ouders en de gemeenschap bij het schoolleven is belangrijk, zodat de school een verlengstuk wordt van de wijk.

Hierdoor hopen wij een krachtige basis te leggen voor leerlingen om op te groeien tot betrokken en zelfbewuste burgers.

[SCOH visie op burgerschap](#)

Paragraaf 6. De leerdoelen van de school

Onze school heeft heldere en doelgerichte leerdoelen opgesteld, waarin alle aspecten van onze schoolvisie zijn uitgewerkt. Deze leerdoelen geven richting aan ons onderwijs en laten zien welke kennis, houdingen en vaardigheden we aan onze leerlingen willen overdragen.

We hechten veel waarde aan de ontwikkeling van leerlingen tot betrokken, zelfstandige en sociaal vaardige burgers. Daarom besteden we in onze leerdoelen expliciet aandacht aan de basiswaarden van de democratische rechtsstaat:



Vrijheid

- Individuele vrijheid: Het recht om eigen keuzes te maken en jezelf te ontplooien, zolang dit de vrijheid van anderen niet schendt.
- Meningsvrijheid: De mogelijkheid om vrijuit te denken, te spreken en je mening te uiten zonder angst voor vervolging.

Gelijkwaardigheid

- Gelijke behandeling: Iedereen is gelijk voor de wet, ongeacht afkomst, gender, geloof, seksuele geaardheid of achtergrond.
- Non-discriminatie: Geen enkele burger mag worden uitgesloten of ongelijk behandeld op basis van persoonlijke kenmerken.

Solidariteit

- Maatschappelijke betrokkenheid: Zorg voor elkaar en bereidheid om te helpen, met bijzondere aandacht voor kwetsbare groepen.
- Gemeenschapszin: Samen verantwoordelijkheid nemen voor de samenleving en elkanders welzijn.

Rechtvaardigheid

- Onafhankelijke rechtspraak: Eerlijke en onpartijdige behandeling van juridische zaken.
- Rechtsgelijkheid: Gelijke toepassing van wetten voor alle burgers.

Democratie

- Inspraak: Burgers hebben het recht om deel te nemen aan besluitvorming.
- Vrije verkiezingen: Democratisch gekozen bestuur door vrije en eerlijke verkiezingen.

Tolerantie

- Respect voor diversiteit: Waardering voor verschillende perspectieven, culturen en levensbeschouwingen.
- Open dialoog: Bereidheid om naar elkaar te luisteren en verschillende visies te begrijpen.

Rechtsbescherming

- Grondrechten: Bescherming van fundamentele rechten en vrijheden.
- Checks and balances: Systeem van wederzijdse controle tussen staatsmachten.

Menselijke waardigheid

- Intrinsieke waarde: Erkenning van de fundamentele waarde van ieder mens.
- Respect voor persoonlijke integriteit: Bescherming tegen vernederende behandeling en ontkenning van individuele waardigheid.

Schooldocument burgerschap, Dr. J.A. Gerth van Wijk school

Daarnaast richten we ons op de ontwikkeling van sociale en maatschappelijke competenties, zodat leerlingen leren samenwerken, verantwoordelijkheid nemen en kritisch nadenken over hun rol in de samenleving.

Onze leerdoelen zijn concreet en specifiek geformuleerd per leerjaar en per leerdomein. Ze sluiten aan bij de einddoelen die we voor onze leerlingen in groep 8 nastreven, zodat er een logische opbouw is in hun ontwikkeling. In **hoofdstuk 2** worden deze conceptleerdoelen verder uitgewerkt in de context van de conceptkerndoelen burgerschap.

Zo zorgen we ervoor dat onze leerlingen niet alleen goed voorbereid zijn op hun verdere schoolloopbaan, maar ook op hun rol als actieve en verantwoordelijke burgers in de maatschappij.

Paragraaf 7. Onderwijsinhoud

Ons onderwijsaanbod is zorgvuldig vormgegeven om ervoor te zorgen dat alle leerdoelen bereikt worden. De inhoud van ons curriculum sluit aan bij de ontwikkelbehoeften van onze leerlingen en biedt een gestructureerde opbouw, zodat zij stap voor stap de kennis, vaardigheden en houdingen verwerven die nodig zijn om succesvol deel te nemen aan de maatschappij.

Binnen ons burgerschapscurriculum hanteren we een logische leerlijn die zich door de leerjaren heen ontwikkelt. Hierbij houden we rekening met zowel het belang van de samenleving als de specifieke kenmerken van onze leerlingpopulatie. Zo zorgen we ervoor dat leerlingen niet alleen inzicht krijgen in maatschappelijke vraagstukken, maar ook leren hoe zij hier actief en betrokken in kunnen handelen.

De onderwijsinhoud is per conceptkerndoel uitgewerkt en terug te vinden in hoofdstuk 2: uitwerking van de conceptkerndoelen burgerschap. Dit biedt een heldere structuur en zorgt ervoor dat ons burgerschapsonderwijs aansluit bij de beoogde leerdoelen en de brede vorming van onze leerlingen.

Paragraaf 8. Aanpak: materialen & werkvormen en het oefenen van de competenties

Om ons burgerschapsonderwijs vorm te geven, maken we gebruik van methoden, materialen en projecten die aansluiten bij onze visie en leerdoelen. Deze middelen bieden een rijke en gevarieerde leeromgeving, waarin leerlingen niet alleen kennis opdoen, maar ook vaardigheden en houdingen ontwikkelen die hen helpen om actief en betrokken deel te nemen aan de samenleving.

Wij vinden het belangrijk dat leerlingen actief kennismaken met de wereld om hen heen. Daarom betrekken we niet alleen de directe omgeving van de school, maar laten we hen ook in aanraking komen met bredere maatschappelijke en culturele contexten. Zo ontdekken zij niet alleen hun eigen rol binnen de samenleving, maar ook perspectieven en leefwerelden die verder van hen afstaan.

Onze school fungeert als een oefenplaats voor burgerschapscompetenties. Leerlingen krijgen de ruimte om hun vaardigheden in de praktijk te brengen, zowel binnen de geplande activiteiten als door in te spelen op alledaagse situaties en actuele gebeurtenissen. Dit betekent dat burgerschapsonderwijs niet alleen in methodes en projecten wordt aangeboden, maar ook verweven is in de dagelijkse praktijk. Door reflectie en gesprek leren leerlingen bewuste keuzes te maken en verantwoordelijkheid te nemen voor hun eigen handelen binnen de school en daarbuiten.

Paragraaf 9. Verbinding

Onze school hecht veel waarde aan de samenwerking met ouders en maatschappelijke partners bij het vormgeven van het burgerschapsonderwijs. Door deze samenwerking versterken we de verbinding tussen school, thuis en de samenleving, zodat leerlingen optimaal worden voorbereid op hun rol als actieve burgers.

We zoeken actief contact met maatschappelijke organisaties en betrekken deze bij ons onderwijs. Voorbeelden hiervan zijn excursies naar lokale instellingen, samenwerkingen met buurtinitiatieven en gastlessen van professionals uit verschillende sectoren. Daarnaast werken we samen met ouders, bijvoorbeeld door hen uit te nodigen als gastspreker of als begeleider bij activiteiten en excursies.

De concrete uitwerking van deze samenwerkingen is per conceptkerndoel verder beschreven in hoofdstuk 2: uitwerking van de conceptkerndoelen burgerschap.

Daarnaast legt de school jaarlijks verantwoording af over het burgerschapsonderwijs. Dit gebeurt via een verslag aan de medezeggenschapsraad (MR), terugkoppeling in de leerlingenraad en door ouders te informeren over de ontwikkelingen en resultaten.

Onderzoek toont aan dat leerlingen zich beter ontwikkelen wanneer hun ouders betrokken zijn bij school. Omdat 80% van de ontwikkeling van een kind wordt beïnvloed door de thuisomgeving en het kind zelf, zien wij ouders als onmisbare partners in het onderwijs en de vorming van onze leerlingen.

Om deze samenwerking te versterken, nemen wij ouders actief mee in het burgerschapsonderwijs. Dit doen we door hen te informeren over de thema's die in de klas aan bod komen, inspraakmogelijkheden te bieden en hen een rol te geven als gastspreker, begeleider bij excursies of deelnemer aan projecten. Zo creëren we samen een sterke basis voor de burgerschapsontwikkeling van onze leerlingen.

Paragraaf 10. Meten

Om de effectiviteit van ons burgerschapsonderwijs te waarborgen, brengen we systematisch in kaart of leerlingen de leerdoelen bereiken. Dit doen we door zowel het leeraanbod als de ontwikkeling van de leerlingen te monitoren en te evalueren.

Dekkend aanbod als basis

Een goed dekkend aanbod is essentieel om de leerdoelen te realiseren. Daarom voeren we een nulmeting uit om te analyseren in hoeverre ons huidige curriculum aansluit op de gestelde doelen. Vervolgens wordt het aanbod jaarlijks geëvalueerd en waar nodig bijgesteld, zodat we garanderen dat alle aspecten van het burgerschapsonderwijs aan bod komen.

Meten en evalueren van leerdoelen

Naast het analyseren van het aanbod, kijken we ook naar de voortgang van de leerlingen. Dit gebeurt door middel van een jaarlijkse vervolgmeting, waarbij we tekstueel evalueren in hoeverre de leerlingen de gestelde leerdoelen behalen. Hierbij maken we gebruik van observaties, gesprekken en reflectieopdrachten, zodat we niet alleen kennis, maar ook houdingen en vaardigheden in kaart brengen. Daarnaast nemen wij jaarlijks de vragenlijst burgerschap af via onze module 'Werken Met Kwaliteit' (WMK). Hierin meten we kennis, vaardigheden en attitudes.

Opnemen in de kwaliteitscyclus (PDCA)

Om continu te blijven verbeteren, verwerken we de resultaten uit deze metingen in onze kwaliteitscyclus (PDCA-model):

- **Plan:** Vaststellen van de doelen en het gewenste leeraanbod.
- **Do:** Uitvoeren van het burgerschapsonderwijs volgens het vastgestelde curriculum.
- **Check:** Evalueren van het aanbod en de leerdoelen via metingen en tekstuele evaluaties.
- **Act:** Op basis van de evaluaties bijsturen en verbeteren waar nodig.

Door dit systematisch aan te pakken, zorgen we ervoor dat ons burgerschapsonderwijs doelgericht, effectief en in ontwikkeling blijft, zodat we leerlingen optimaal voorbereiden op hun rol in de samenleving.

Paragraaf 11. Kwaliteitszorg

Onze school evalueert regelmatig de kwaliteit en resultaten van het burgerschapsonderwijs om te waarborgen dat het onderwijsaanbod aansluit bij onze visie en leerdoelen. Door structureel te monitoren en te reflecteren, signaleren we eventuele tekortkomingen en nemen we waar nodig gerichte verbetermaatregelen. Dit kan betekenen dat we aanpassingen doen in ons curriculum, de methoden bijstellen of extra scholing aanbieden aan het team.

Onze visie op burgerschapsonderwijs is vastgelegd in het schoolplan en de schoolgids, zodat voor alle betrokkenen – leerlingen, ouders en teamleden – helder is wat wij belangrijk vinden en hoe we dit in de praktijk brengen.

Om de kwaliteit van ons burgerschapsonderwijs blijvend te verbeteren, voeren we als team regelmatig gesprekken over de inhoud, uitvoering en effecten van ons onderwijs op dit gebied. Dit doen we:

- Tijdens studiedagen en teamvergaderingen;
- In reflectiemomenten binnen bouw- of werkgroepen;
- Door evaluaties met leerlingen, ouders en maatschappelijke partners.

Voor een structurele borging van de kwaliteit kent onze school duidelijke rollen en verantwoordelijkheden:



- Een burgerschapscoördinator die de voortgang bewaakt, het team ondersteunt en verbindingen legt met externe partners.
- Een leerteam burgerschap die meedenkt over inhoudelijke ontwikkelingen en verbeteringen binnen het curriculum.
- Leerkrachten die het burgerschapsonderwijs in hun klas vormgeven en signalen uit de praktijk terugkoppelen.

Door deze gezamenlijke inspanning zorgen we ervoor dat ons burgerschapsonderwijs actueel, effectief en passend bij onze leerlingen blijft. Tijdens de groepsbesprekingen en overdrachtsgesprekken zal er vanuit IB aandacht besteed worden aan burgerschap. Op deze manier bewaakt IB samen met directie de voortgang van het burgerschapsonderwijs. Op deze manier weet de leerkracht van het volgende jaar ook waar de aandachtspunten liggen voor zijn/haar nieuwe groep.

Paragraaf 12. Professionalisering

Om burgerschapsonderwijs op een effectieve en betekenisvolle manier vorm te geven, is het essentieel dat alle teamleden goed op de hoogte zijn van de schoolvisie op burgerschap. Deze visie wordt niet alleen uitgedragen in ons onderwijs, maar ook in ons eigen voorbeeldgedrag als team. Door zelf de waarden van vrijheid, gelijkwaardigheid en solidariteit te laten zien in onze interacties met leerlingen, collega's en ouders, dragen we actief bij aan de burgerschapsvorming van onze leerlingen.

Onze leraren zijn bekwaam in het geven van burgerschapsonderwijs en beschikken over de nodige kennis en vaardigheden om leerlingen te begeleiden in hun ontwikkeling tot betrokken burgers. Omdat burgerschap een dynamisch vakgebied is dat voortdurend in beweging is, bieden we ruimte voor professionele groei. Leraren kunnen zich verder ontwikkelen door:

- **Nascholing en cursussen** op het gebied van burgerschap en sociaal-emotioneel leren;
- **Collegiale consultatie**, waarbij teamleden van en met elkaar leren door ervaringen en inzichten te delen;
- **Reflectie en intervisie**, zodat het burgerschapsonderwijs steeds verder wordt verfijnd en versterkt.

Door in te zetten op continue professionalisering zorgen we ervoor dat ons team in staat blijft om burgerschapsonderwijs van hoge kwaliteit te bieden, passend bij onze visie en de behoeften van onze leerlingen.



Hoofdstuk 2. Uitwerking van de conceptkerndoelen burgerschap.

Kerndoel 1 Schoolcultuur

Nb dit kerndoel is vooralsnog komen te vervallen, zie [addendum](#) van september 2024.

Doelzin: De school zorgt voor een democratische cultuur.

Het gaat hierbij om:

- zorgen voor een veilige schoolomgeving met aandacht voor diversiteit en inclusie
- aanbieden van activiteiten die de betekenis van democratische waarden laten zien
- stimuleren van kritische denkvaardigheden, morele en ethische oordeelsvorming en het offline en online respectvol communiceren daarover
- samen met leerlingen vormgeven van een democratische cultuur
- aandacht besteden aan actualiteit en maatschappelijke vraagstukken in samenhang met verschillende leergebieden

Wat vinden wij als school hierbij belangrijk/wat willen we onze leerlingen in 8 jaar zeker meegeven? Rekening houdend met onze leerlingpopulatie en de schoolomgeving:

-



Kerdoel 2 Diversiteit

Doelzin: De school bevordert de respectvolle omgang van leerlingen met diversiteit in de samenleving.

Het gaat hierbij om:

- kennis over hoe de diverse samenleving op het gebied van godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, afkomst, geslacht, handicap of seksuele gerichtheid er uit ziet
- bewustwording stimuleren van de perspectieven en ervaringen van anderen
- oefenen van respectvolle omgang met anderen
- kennis over hoe de grondwet gelijke behandeling in gelijke gevallen voorschrijft en discriminatie op welke grond dan ook verbiedt
- bespreken en tegengaan van gedrag en uitingen die racistisch of discriminerend zijn

Wat vinden wij als school hierbij belangrijk/wat willen we onze leerlingen in 8 jaar zeker meegeven? Rekening houdend met onze leerlingpopulatie en de schoolomgeving:

Algemene doelen diversiteit:

- Leerlingen kunnen benoemen hoe mensen van elkaar kunnen verschillen op het gebied van religie, levensovertuiging, afkomst, geslacht, handicap en seksuele gerichtheid.
- Leerlingen begrijpen waarom iedereen, ongeacht verschillen, gelijke rechten en kansen verdient.
- Leerlingen kennen de historische en sociale context van diversiteit, zoals de strijd voor gelijke rechten en de betekenis van inclusie in een democratische samenleving.

Specifieke doelen op kennis:

- Leerlingen kunnen uitleggen wat een **godsdienst** en levensovertuiging is en voorbeelden geven van enkele grote religies en levensbeschouwingen.
- Ze begrijpen dat vrijheid van **godsdienst** een fundamenteel recht is en wat dit in de praktijk betekent.
- Ze herkennen overeenkomsten en verschillen tussen **religies** en weten dat respect voor andere overtuigingen belangrijk is in een samenleving.
- Leerlingen begrijpen het belang van democratie en weten dat mensen verschillende politieke meningen kunnen hebben.
- Ze kennen het verschil tussen belangrijke begrippen zoals rechts, links, progressief en conservatief (op een voor hun leeftijd begrijpelijke manier).
- Ze leren respectvol discussiëren over verschillende standpunten.
- Leerlingen kunnen uitleggen wat culturele diversiteit is en wat het betekent om een multiculturele samenleving te zijn.
- Ze weten dat discriminatie op basis van afkomst verboden is en wat inclusie betekent in het dagelijks leven.
- Leerlingen kunnen voorbeelden noemen van zichtbare en onzichtbare handicaps.



- Ze begrijpen hoe mensen met een beperking volwaardig kunnen deelnemen aan de samenleving en wat toegankelijkheid inhoudt.
- Ze weten dat respect voor ieders seksuele gerichtheid een basiswaarde is in de samenleving.

Specifieke doelen op vaardigheden:

Onze kinderen kunnen...

- Diverse karakters in boeken en verhalen herkennen waarin diverse levenservaringen centraal staan, zoals verhalen over kinderen uit andere culturen, kinderen met een handicap, of families met verschillende samenstellingen en kunnen zich hierin inleven.
- Verhalen bedenken of vertellen vanuit het perspectief van een ander, zoals "Hoe voelt het om in een nieuw land te wonen?"
- Verhalen over belangrijke figuren of momenten uit de geschiedenis waarin diversiteit en inclusie een rol spelen.
- In gemengde groepen werken aan opdrachten waarbij ze moeten luisteren naar en leren van elkaars ideeën.
- Verschillende rollen in een groepsopdracht aannemen (bijvoorbeeld coördinator, notulist)
- Naar elkaar luisteren, het eens of oneens zijn, en toch begrip voor elkaars mening tonen.
- Iets over hun eigen achtergrond delen (zoals een gerecht, traditie of lied) en leren over die van anderen.
- Zich inleven in een ander en respecteren dat iemand ergens anders over denkt.
- Emoties herkennen van een ander en deze bespreekbaar maken.

Specifieke doelen op houding:

- Kinderen staan open voor nieuwe ideeën, perspectieven en ervaringen, zonder vooroordelen of angst voor het onbekende.
- Ze tonen respect voor anderen, ongeacht verschillen in achtergrond, overtuiging, uiterlijk, of leefwijze.
- Ze kunnen zich inleven in de gevoelens, gedachten en ervaringen van anderen, ook als die verschillen van hun eigen ervaringen.
- Ze hebben een bewustzijn van hun eigen identiteit en achtergrond en hoe die een rol speelt in hun interacties met anderen.
- Ze voelen zich verantwoordelijk om bij te dragen aan een samenleving waarin iedereen zich geaccepteerd en welkom voelt.
- Kinderen accepteren dat er verschillende religies en levensovertuigingen zijn en waarderen de rol die deze kunnen spelen in het leven van anderen.
- Ze tonen interesse in de gebruiken en overtuigingen van anderen zonder te oordelen.
- Ze begrijpen dat geloof een persoonlijke keuze is en dat het niet bepalend is voor iemands waarde als persoon.
- Ze respecteren dat mensen verschillende politieke standpunten kunnen hebben.
- Ze waarderen het belang van vrije meningsuiting en leren discussiëren zonder anderen te kwetsen.
- Ze voelen zich uitgenodigd om later actief deel te nemen aan de samenleving en mee te denken over maatschappelijke thema's.
- Kinderen zien culturele verschillen als een verrijking en begrijpen dat afkomst geen invloed heeft op iemands waarde of rechten.
- Ze herkennen onrechtvaardigheid en willen actief bijdragen aan het tegengaan van discriminatie op basis van afkomst.
- Kinderen geloven in gelijke kansen en rechten voor alle geslachten en respecteren verschillende genderidentiteiten.
- Ze voelen geen druk om zich aan genderstereotypen te conformeren en gunnen die vrijheid ook aan anderen.
- Ze zien mensen met een handicap als volwaardige deelnemers aan de samenleving.
- Ze zijn bereid om rekening te houden met beperkingen van anderen en tonen hulpvaardigheid zonder medelijden.



- Kinderen zien seksuele diversiteit als een onderdeel van de samenleving.
- Ze vinden dat iedereen vrij moet zijn om zichzelf te zijn en zich veilig te voelen.
- Ze treden op tegen pestgedrag of uitsluiting van alle personen.

Een kind dat de Dr. J.A. Gerth van Wijkschool verlaat:

- **Zoekt verbinding:** Het ziet diversiteit als een kans om te leren en te groeien.
- **Is rechtvaardig:** Het staat op voor anderen als het onrecht of discriminatie ziet.
- **Bouwt bruggen:** Het is in staat om verschillen te overbruggen door begrip, samenwerking en dialoog.
- **Draagt bij aan inclusie:** Het voelt verantwoordelijkheid om de samenleving een plek te maken waar iedereen zich welkom en gewaardeerd voelt.

Kerdoel 3 Democratische waarden

Doelzin: De leerling geeft aan hoe diens handelen verbonden is met democratische waarden.

*Wordt na de fase van beproeven een aanboddoel.

Vanuit addendum: “De school moet voorzien in onderwijsaanbod gericht op de democratische waarden.”

Het gaat hierbij om:

- kennis over de ontwikkeling en de betekenis van de democratische waarden vrijheid, gelijkheid en solidariteit
- kennis over het belang van de grondwet, kinder- en mensenrechten ter bescherming van vrijheid, gelijkheid en solidariteit
- verkennen van de grenzen aan vrijheid, gelijkheid en solidariteit
- verkennen op basis van morele en ethische perspectieven wat rechtvaardigheid en verantwoordelijk handelen betekent voor jezelf
- afwegen hoe het eigen handelen effect heeft op de omgeving en het welzijn van anderen, nu en in de toekomst

Wat vinden wij als school hierbij belangrijk/wat willen we onze leerlingen in 8 jaar zeker meegeven? Rekening houdend met onze leerlingpopulatie en de schoolomgeving:

Op de Dr. J.A. Gerth van Wijksschool vinden wij het belangrijk dat onze kinderen de school verlaten met een goed beeld over wat democratie, vrijheid, gelijkheid en solidariteit inhoudt. Zij weten hoe te handelen binnen de kaders van de wet en hebben kennis van de rechten en plichten binnen de grondwet.

Kennisdoelen:

Onze kinderen weten:

- Dat verschillen geen reden zijn voor ongelijkheid.
- Dat alle mensen gelijkwaardig zijn ongeacht hun achtergrond, overtuigingen of omstandigheden.
- Dat iedereen recht heeft op respect, kansen en een eigen mening.
- Dat iedereen zijn mening mag geven, zolang dit met respect voor anderen gebeurt.
- Dat iedereen recht heeft op een eerlijke behandeling en gelijke kansen.
- Dat democratie alleen werkt als iedereen meedoet.
- Dat verschillen in cultuur, geloof, overtuiging of levensstijl waardevol zijn en moeten worden gerespecteerd.
- Dat je niet alleen rechten, maar ook verantwoordelijkheden hebt.
- Dat democratie kernprincipes heeft zoals: vrijheid, gelijkheid, solidariteit, en participatie.
- Dat vrijheid gepaard gaat met verantwoordelijkheid.



Kerdoel 4 Maatschappelijke betrokkenheid

Doelzin: De leerling verkent verschillende mogelijkheden om bij te dragen aan de samenleving.

Het gaat hierbij om:

- kennis over taken, rollen, rechten en plichten van burgers in de samenleving
- verkennen welke middelen kunnen worden ingezet om individueel en collectief bij te dragen aan maatschappelijke veranderingen
- oriënteren op maatschappelijke initiatieven, bewegingen en organisaties
- benoemen en waarderen van de eigen bijdrage aan de samenleving in dagelijkse situaties
- verkennen van de eigen mogelijkheden om maatschappelijke betrokkenheid vorm te geven

Wat vinden wij als school hierbij belangrijk/wat willen we onze leerlingen in 8 jaar zeker meegeven? Rekening houdend met onze leerlingpopulatie en de schoolomgeving:

Op de Dr. J.A. Gerth van Wijksschool vinden wij het belangrijk dat kinderen zich maatschappelijk betrokken voelen. Wij willen hen kansen bieden om actief bij te dragen aan hun omgeving en laten zien dat zij een belangrijke rol kunnen spelen binnen de samenleving.

Wij leren onze kinderen:

- Dat er in de wijk waarin zij wonen uitdagingen en kansen liggen.
- Zorg dragen voor hun eigen leefomgeving.
- Verantwoordelijk handelen.
- Zich kunnen verplaatsen in een ander en respect kunnen tonen, ongeacht de verschillen die er zijn.
- Een positieve bijdrage te leveren aan de klas, de school en de wijk waarin zij leven.
- Na te denken over hun eigen rol in de gemeenschap en hoe zij impact kunnen hebben.
- Dat verschillen juist een kracht zijn en deze in hun voordeel kunnen gebruiken bij het samenwerken.
- Dat er veel maatschappelijke initiatieven zijn in de wijk waar zij een positieve bijdrage aan kunnen leveren.
- Over verschillende culturen en achtergronden om zo begrip en respect te kweken.
- Over de democratische rechtstaat en hoe zij hierin belangrijk zijn.
- Hun mening geven zonder de relatie te verliezen.
- Een positieve bijdragen leveren aan het klimaat. Bijvoorbeeld door afval te scheiden en zwerfvuil te voorkomen.
- Over conflicten in de wereld. Hoe deze ontstaan en voorkomen kunnen worden.



Kerdoel 5 Democratische betrokkenheid

Doelzin: De leerling verkent hoe die democratisch handelen in dagelijkse situaties kan vormgeven.

Het gaat hierbij om:

- beschrijven hoe in een democratie macht en invloed worden uitgeoefend
- benoemen van vormen van inspraak en besluitvorming in dagelijkse situaties
- communiceren op een respectvolle wijze
- leren omgaan met de wensen en de stem van de minderheid in besluitvormingsprocessen
- reflecteren op proces en uitkomsten van inspraak en besluitvorming in de schoolomgeving

Wat vinden wij als school hierbij belangrijk/wat willen we onze leerlingen in 8 jaar zeker meegeven? Rekening houdend met onze leerlingpopulatie en de schoolomgeving:

Voor kinderen van de Dr. J.A. Gerth van Wijkschool is het essentieel om een toegankelijk en concreet begrip te krijgen van de democratische rechtsstaat. Dit begrip helpt hen te beseffen hoe de samenleving werkt, wat hun rol daarin kan zijn en welke kansen en rechten zij hebben. Wij vinden het belangrijk dat zij weten dat zij rechten, een stem en de mogelijkheid hebben om mee te doen en het verschil te maken. Iedereen kan een positieve invloed hebben op hun omgeving.

De kinderen verlaten onze school met kennis over:

- Dat in Nederland iedereen gelijk is voor de wet, ongeacht afkomst, geloof of status.
- Dat iedereen een stem heeft en kan meedenken over belangrijke beslissingen.
- De gemeenteraad, de Eerste en Tweede Kamer. Dat mensen kiezen wie namens hen beslissingen neemt.
- Dat iedereen beschermd wordt tegen onrecht door de wetten die er gelden.
- Dat het rechtssysteem ervoor zorgt dat alle regels eerlijk worden toegepast.
- Dat iedereen recht heeft op gelijke kansen.
- Hoe besluitvorming werkt binnen een democratie.

Kerdoel 6 Maatschappelijke vraagstukken

Doelzin: De leerling weegt af welke mogelijkheden hij/zij heeft om ten aanzien van maatschappelijke vraagstukken te handelen.

Het gaat hierbij om:

- benoemen welke belangen en perspectieven een rol spelen binnen actuele, maatschappelijke en planetaire vraagstukken
- uitdrukken van persoonlijke idealen en opvattingen
- reflecteren hoe de eigen identiteit en waarden het handelen kunnen beïnvloeden
- verkennen welke individuele en collectieve bijdragen aan oplossingen mogelijk zijn

Wat vinden wij als school hierbij belangrijk/wat willen we onze leerlingen in 8 jaar zeker meegeven? Rekening houdend met onze leerlingpopulatie en de schoolomgeving:

Kijkend naar onze populatie willen we dat onze kinderen de school verlaten met de volgende behaalde doelen:

- De leerling kan **minimaal drie verschillende perspectieven** benoemen bij een actueel vraagstuk.
- De leerling kan **verbanden leggen** tussen belangen van verschillende betrokken partijen.
- De leerling kan **argumenten geven** waarom bepaalde belangen botsen of juist overeenkomen.
- De leerling formuleert **een eigen standpunt** over een maatschappelijk thema en onderbouwt dit met **ten minste twee argumenten**.
- De leerling kan aangeven hoe zijn/haar opvattingen zich verhouden tot die van anderen.
- De leerling kan zowel **schriftelijk als mondeling** een mening verwoorden en hierover in gesprek gaan.
- De leerling benoemt **ten minste twee persoonlijke waarden** en legt uit hoe deze het denken en handelen sturen.
- De leerling beschrijft een situatie waarin hij/zij een keuze heeft gemaakt op basis van persoonlijke waarden.
- De leerling kan aangeven hoe zijn/haar identiteit en achtergrond invloed hebben op hoe maatschappelijke vraagstukken worden bekeken.
- De leerling kan **minimaal drie mogelijke oplossingen** benoemen voor een actueel vraagstuk, zowel op individueel als collectief niveau.
- De leerling kan aangeven welke rol hij/zij zelf kan spelen bij een oplossing.
- De leerling neemt deel aan een **praktische activiteit of discussie** waarin oplossingen worden verkend en afgewogen.

Door middel van een jaarlijkse meting, waarbij we evalueren in hoeverre de leerlingen de gestelde leerdoelen behalen volgen wij de impact van ons onderwijs. Hierbij maken we gebruik van observaties, gesprekken en reflectieopdrachten, zodat we niet alleen kennis, maar ook houdingen en vaardigheden in kaart brengen. Daarnaast nemen wij jaarlijks de vragenlijst burgerschap af via onze module 'Werken Met Kwaliteit' (WMK). Hierin meten we kennis, vaardigheden en attituden.



Verdere uitwerking van ons aanbod bij de conceptkerndoelen

Hoe geven we deze kerndoelen vorm in ons onderwijs:				
Groep 1 en 2:	Groep 3 en 4:	Groep 5 en 6:	Groep 7 en 8:	Dit sluit met name aan bij kerndoel...:
Kwink	Kwink	Kwink	Kwink	Democratische waarden Diversiteit

Lesschema



	Onderbouw	Middenbouw	bovenbouw
Les 1	Hulp nodig	Regels en rechten	Mensenrechten zijn nodig
Les 2	Wie is de baas?	Wie heeft het hier voor het zeggen	Onze democratische rechtstaat
Les 3	Anders zijn, hetzelfde mogen	Iedereen is anders en gelijkwaardig	Gelijke behandeling
Les 4	Iedereen naar school	Mensenrechten, altijd en overal	Mediawijs
Les 5	Houd het schoon	Een schone leefomgeving	Verantwoordelijkheid voor je leefomgeving
Les 6	Het gezin	Bij ons thuis	Van huis uit
Les 7	Racisme	Racisme	Vooroordelen en racisme
Les 8	Je zegje doen (verkiezingen)	Je mening wordt gehoord (verkiezingen)	Jouw stem telt mee (verkiezingen)
Les 9	Mediawijsheid	Mediawijsheid	Mediawijs
Les 10	Hoe groot is jouw wereld?	Een plek voor iedereen	Gedwongen migratie
Les 11	Technologisch burgerschap	Technologisch burgerschap	Technologisch burgerschap
Les 12	Politie en rechten	Rechtspraak	Rechtspraak
Les 13	Gender	Genderdiversiteit	Genderdiversiteit
Les 14	Veiligheid	Veiligheid	Veiligheid



Klassenregels formuleren	Klassenregels formuleren	Klassenregels formuleren	Klassenregels formuleren	Diversiteit
Thematisch werken				Diversiteit
Kringgesprekken	Kringgesprekken	Kringgesprekken	Kringgesprekken	Diversiteit
Gouden weken	Gouden weken	Gouden weken	Gouden weken	Diversiteit
Schooltv	Schooltv	Schooltv	Schooltv	Diversiteit
Coöperatief leren	Coöperatief leren	Coöperatief leren	Coöperatief leren	Diversiteit
Pedagogische visie Kosmos	Pedagogische visie Kosmos	Pedagogische visie Kosmos	Pedagogische visie Kosmos	Diversiteit
Culturele excursies	Culturele excursies	Culturele excursies	Culturele excursies	Maatschappelijke betrokkenheid
Bibliotheek op school	Bibliotheek op school	Bibliotheek op school	Bibliotheek op school	Diversiteit
Trefwoord	Trefwoord	Trefwoord	Trefwoord	Diversiteit Maatschappelijke betrokkenheid

Attitude

- Kinderen ontwikkelen een vragende houding;
- Kinderen zijn in staat tot verwondering.

Kennis

- Kinderen weten dat er grote levensvragen zijn die ieder mens zich stelt;
- Kinderen weten dat levensvragen geen eenduidig antwoord hebben en dat er verschillende visies en antwoorden zijn.

Vaardigheden

- Kinderen leren luisteren naar en vragen te stellen bij Bijbelverhalen en andere verhalen (bijvoorbeeld uit de islam, het hindoeïsme en het boeddhisme);
- Kinderen kunnen een eigen mening verwoorden over wat voor hen belangrijk en waardevol is in het leven;
- Kinderen kunnen zich verplaatsen in een ander;
- Kinderen kunnen luisteren naar andere meningen;
- Kinderen kunnen op een respectvolle manier omgaan met levensbeschouwelijke diversiteit;
- Kinderen kunnen omgaan met culturele verscheidenheid en diversiteit aan ethische standpunten.

Acties goede doel	Acties goede doel	Acties goede doel	Acties goede doel	Maatschappelijke betrokkenheid																																												
		Code D	Code D	Democratische waarden Diversiteit																																												
		<table><tr><td rowspan="5">Groep 5</td><td>5.1 Een wereld hier ver vandaan</td><td>5.1 De blauwe planeet</td></tr><tr><td>5.2 Daar komen de Romeinen</td><td>5.2 De wijk</td></tr><tr><td>5.3 De stad</td><td>5.3 Gereedschappen en machines</td></tr><tr><td>5.4 Bidden, vechten, werken</td><td>5.4 In beweging</td></tr><tr><td>5.5 Hebban olla vogala</td><td>5.5 Een reis door je lijf</td></tr><tr><td rowspan="5">Groep 6</td><td>6.1 Ontdekkingsreizen</td><td>6.1 Nederland waterland</td></tr><tr><td>6.2 Zeven Nederlanden</td><td>6.2 Ziek, zwak en misselijk</td></tr><tr><td>6.3 Het koninkrijk der Nederlanden</td><td>6.3 Uit de grond</td></tr><tr><td>6.4 Wereldoorlog in Nederland</td><td>6.4 Wie neemt wat waar?</td></tr><tr><td>6.5 Nederland na de oorlog</td><td>6.5 Wat is familie?</td></tr><tr><td rowspan="5">Groep 7</td><td>7.1 Jagers worden boeren</td><td>7.1 Warmteverschillen in Europa</td></tr><tr><td>7.2 Het ontstaan van een land</td><td>7.2 Gezondheid</td></tr><tr><td>7.3 Wel/Niet te geloven</td><td>7.3 Wetenschappers en kennis</td></tr><tr><td>7.4 Nederland in de 17e eeuw</td><td>7.4 Groeien en bloeien</td></tr><tr><td>7.5 Europa wil meer</td><td>7.5 Van baby tot volwassene</td></tr><tr><td rowspan="5">Groep 8</td><td>8.1 Uitvindingen op stoom</td><td>8.1 Actieve aarde</td></tr><tr><td>8.2 Democratisch Nederland</td><td>8.2 Duurzame toekomst</td></tr><tr><td>8.3 Vooruitgang in de 20e eeuw</td><td>8.3 Ontwerpers en ontwerpen</td></tr><tr><td>8.4 Oorlog in de hele wereld</td><td>8.4 Landschap en ecosysteem</td></tr><tr><td>8.5 Megaproblemen en superoplossingen</td><td>8.5 Gedraag je!</td></tr></table>		Groep 5	5.1 Een wereld hier ver vandaan	5.1 De blauwe planeet	5.2 Daar komen de Romeinen	5.2 De wijk	5.3 De stad	5.3 Gereedschappen en machines	5.4 Bidden, vechten, werken	5.4 In beweging	5.5 Hebban olla vogala	5.5 Een reis door je lijf	Groep 6	6.1 Ontdekkingsreizen	6.1 Nederland waterland	6.2 Zeven Nederlanden	6.2 Ziek, zwak en misselijk	6.3 Het koninkrijk der Nederlanden	6.3 Uit de grond	6.4 Wereldoorlog in Nederland	6.4 Wie neemt wat waar?	6.5 Nederland na de oorlog	6.5 Wat is familie?	Groep 7	7.1 Jagers worden boeren	7.1 Warmteverschillen in Europa	7.2 Het ontstaan van een land	7.2 Gezondheid	7.3 Wel/Niet te geloven	7.3 Wetenschappers en kennis	7.4 Nederland in de 17e eeuw	7.4 Groeien en bloeien	7.5 Europa wil meer	7.5 Van baby tot volwassene	Groep 8	8.1 Uitvindingen op stoom	8.1 Actieve aarde	8.2 Democratisch Nederland	8.2 Duurzame toekomst	8.3 Vooruitgang in de 20e eeuw	8.3 Ontwerpers en ontwerpen	8.4 Oorlog in de hele wereld	8.4 Landschap en ecosysteem	8.5 Megaproblemen en superoplossingen	8.5 Gedraag je!	
Groep 5	5.1 Een wereld hier ver vandaan	5.1 De blauwe planeet																																														
	5.2 Daar komen de Romeinen	5.2 De wijk																																														
	5.3 De stad	5.3 Gereedschappen en machines																																														
	5.4 Bidden, vechten, werken	5.4 In beweging																																														
	5.5 Hebban olla vogala	5.5 Een reis door je lijf																																														
Groep 6	6.1 Ontdekkingsreizen	6.1 Nederland waterland																																														
	6.2 Zeven Nederlanden	6.2 Ziek, zwak en misselijk																																														
	6.3 Het koninkrijk der Nederlanden	6.3 Uit de grond																																														
	6.4 Wereldoorlog in Nederland	6.4 Wie neemt wat waar?																																														
	6.5 Nederland na de oorlog	6.5 Wat is familie?																																														
Groep 7	7.1 Jagers worden boeren	7.1 Warmteverschillen in Europa																																														
	7.2 Het ontstaan van een land	7.2 Gezondheid																																														
	7.3 Wel/Niet te geloven	7.3 Wetenschappers en kennis																																														
	7.4 Nederland in de 17e eeuw	7.4 Groeien en bloeien																																														
	7.5 Europa wil meer	7.5 Van baby tot volwassene																																														
Groep 8	8.1 Uitvindingen op stoom	8.1 Actieve aarde																																														
	8.2 Democratisch Nederland	8.2 Duurzame toekomst																																														
	8.3 Vooruitgang in de 20e eeuw	8.3 Ontwerpers en ontwerpen																																														
	8.4 Oorlog in de hele wereld	8.4 Landschap en ecosysteem																																														
	8.5 Megaproblemen en superoplossingen	8.5 Gedraag je!																																														
		Jeugdjournaal	Jeugdjournaal	Democratische betrokkenheid Maatschappelijke betrokkenheid																																												
		Leerlingenraad	Leerlingenraad	Maatschappelijke betrokkenheid																																												
		Politiekids		Maatschappelijke betrokkenheid																																												

			Bureau HALT	Maatschappelijke betrokkenheid
		Prinsjesdag	Prinsjesdag	Democratische betrokkenheid
		Mediawijsheid	Mediawijsheid	Maatschappelijke vraagstukken
		Nieuwsbegrip	Nieuwsbegrip	Democratische waarden Diversiteit
		Rots en watertraining		Diversiteit Maatschappelijke vraagstukken
		Lessen digitale geletterdheid	Lessen digitale geletterdheid	Maatschappelijke vraagstukken
			Filosoferen en debatteren	Diversiteit Maatschappelijke vraagstukken
Scool	Scool	Scool	Scool	Maatschappelijke betrokkenheid
		Presentaties geven	Presentaties geven	Diversiteit
	Grey of the day			Maatschappelijke vraagstukken
		LIB-vragenlijsten	LIB-vragenlijsten	Diversiteit
		Scholen met succes	Scholen met succes	Diversiteit
			Klascement	Diversiteit

Externe partners die betrokken zijn bij ons burgerschapsonderwijs:

Externe partners	Intern eindverantwoordelijke voor deze contacten	Welke frequentie	Welke activiteit:

Ouders	Gehele team werkgroep ouderbetrokkenheid Brugfunctionaris	Wekelijks	Oudergesprekken Koffie-ochtenden Vakinhoudelijke ouderbijeenkomsten Oudercafé Nederlandse les voor ouders
Wijkagent	IB Directie leerkrachten groep 8	Incidenteel	Lessen aan de bovenbouw Bespreken casussen
Bibliotheek	Leesspecialist Leesconsulent	1x in de maand	Opzetten bibliotheek op school Leesmotivatie bevorderen bij de leerlingen Bezoeken aan de bibliotheek Schrijvers in de school Helpen bij het organiseren van de Kinderboekenweek op school
Cultuurschakel	Administratief medewerkster	Begin schooljaar	Meerdere culturele uitjes per schooljaar per leerjaar. Te denken valt aan musea en voorstellingen. Gastlessen of rondleidingen over lokale geschiedenis en cultureel erfgoed.
Cultuurmenu	Administratief medewerkster	Begin schooljaar	Kunstwerken in de school
Gemeente Den Haag	Leerkrachten bovenbouw	1x in het schooljaar	Bezoek aan de Tweede Kamer en het Binnenhof
Brandweer	Coördinator BHV Leerkrachten bovenbouw	2x in het schooljaar	Voorlichting veiligheid in huis
Digiwijzer	ICT coördinator Leerkrachten groepen 5-8	3x in het schooljaar	Lessenreeks: Groepen 5: Reclames Groepen 6: Online vriendschappen Groepen 7: Social Media Groepen 8: Onzekerheid door Social Media Groepen 6/7/8: Mediamasters
Vadercentrum (buurthuis in de wijk)	Werkgroep evenementen	2x in het schooljaar	Geld doneren vanuit de goede doelenacties die op school georganiseerd worden.



Don Bosco	Administratief medewerkster	1x in de maand	Contact over de vakantie-activiteiten die zij kosteloos organiseren voor de leerlingen bij ons op school.
Brugfunctionars	Directie IB-ers	Wekelijks	Organiseren van de weggeeftafel Ouderbijeenkomsten in het oudercafé Huisbezoeken Gesprekken met individuele ouders Doorverwijzen naar bijv. Financiële instanties Gemeente loketten Hulpverlening
De Hummelhoek	Directie kleuterleerkrachten IB-ers	Wekelijks	Samenwerking om de doorgaande lijn te bevorderen 1x per 6 weken komt de stuurgroep van de 3 organisaties bij elkaar.
Dak Kosmos	Directie kleuterleerkrachten IB-ers	Wekelijks	Samenwerking om de doorgaande lijn te bevorderen 1x per 6 weken komt de stuurgroep van de 3 organisaties bij elkaar.